

Премії імені Г.К. Андерсена – 60 років інформаційний дайджест на допомогу бібліотекарям

2 квітня 1805 року народився Ганс Крістіан Андерсен – великий казкар усіх часів і народів. Син бідного чоботаря та прачки з данського міста Оденсе, він мріяв про освіту та захоплювався театром. Чотирнадцятирічним підлітком хлопець самостійно потрапляє до Копенгагена і поступово починає здобувати освіту та шукати собі заняття до душі. Завдяки наполегливості юнака таки взяли до Королівського театру, однак, стати знаменитим актором йому не судилося. Маючи потяг до літературної творчості Ганс починає активно писати: спочатку п'єси, вірші, далі – оповідання та романи. Проте славу письменникові принесли його казки. Андерсен ніколи не був одружений і не мав дітей, але завоював любов мільйонів дітлахів по всьому світу.

Починаючи з 1835 р. за 40 років Г.К.Андерсен написав 156 казок. У цьому жанрі найповніше виявився художній талант письменника. Казки Андерсена тісно пов'язані з фольклором, дуже динамічні, в них багато гумору, фантастика поєднана з реальним життям; багато казок є гострою соціальною сатирою («Нове вбрання короля», «Соловей», «Кожному — своє місце», «Свині», «Слимак і кущ троянди», «Дюймовочка»). Жорстоким грошолобам у казках протистоять прості бідні люди, яких Андерсен наділяє найблагороднішими моральними рисами і якостями («Стійкий олов'яний солдатик», «Кресало», «Русалонька», «Дівчинка з сирниками», «Снігова королева»). Казки Андерсена пройняті соціальним оптимізмом і щирою вірою в краще майбутнє людства.

Помер видатний казкар 4 серпня 1875 року. На час своєї смерті Андерсен уже здобув світову славу. Він отримував стипендію від данського уряду як «національна гордість». Уже до смерті казкаря розпочалося планування встановлення йому пам'ятника, який зараз стоїть на площі перед ратушею у Копенгагені.

Однак, не менш значущим вшануванням пам'яті Андерсена є щорічне святкування 2 квітня, у день його народження, Міжнародного дня дитячої книги, а водночас і церемонія вручення Премії імені Г.К. Андерсена. А сталося все завдяки одній чарівній леді, яка, мабуть, ще з дитинства дуже любила читати казки, а подорослішавши, вирішила своє захоплення перетворити на професійну діяльність.

1956 року з ініціативи німкені Елли Лепман ЮНЕСКО погодилося оголосити 2 квітня Міжнародним днем дитячої книги. Водночас саме ця енергійна поборниця прав дитячої

літератури стала організатором Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IBBY), що об'єднує письменників, художників, літературознавців, бібліотекарів понад 60 країн світу, заразом виступаючи головним організаційним комітетом у справі вручення Міжнародної премії імені Г.К. Андерсена, яку присуджують найкращим авторам книг для малечі раз на два роки. Починаючи з 1966 року, премією нагороджується також і найкращий художник-ілюстратор дитячої книги. Опікується нагородою сама королева Данії.

Комітети кожної країни-учасниці конкурсу пропонують на розсуд комісії свої кандидатури. Шляхом таємного голосування визначається найвідповідніший претендент, якому й випадає головний приз. Решта ж може отримати втішні нагороди. Обмежень щодо можливої кількості повторюваності номінантів немає. Головне, щоб особа-кандидат на момент затвердження її перемоги була живою, бо посмертно нагорода не вручається.

Першим лауреатом, а точніше лауреаткою (політика комітету з визначення тріумфатора напрочуд фемінна!) стала не надто відома українському загалові англійська письменниця Елеанор Фарджон, авторка казок «Хочу місяць», «Сьома принцеса» тощо.

А от наступна переможниця (1958 рік) вже не потребує реклами, бо нею була шведка Астрід Ліндгрєн, славнозвісна креаторка милої серцям багатьох дівчаток і хлопчаків, а також їхніх матерів, татусів, бабусь і дідусів Пеппі, званої у світі своїми задовгими панчолами. Серед наступних іменитих переможців зустрічаємо італійця Джані Родарі у товаристві сльозогінної цибулини Чіпполіно, фінку Туве Янссон зі своїми зовсім нестрашними, натомість дуже добрими тролями, англійця Льюїса Керролла у компанії вічної мандрівниці й любительки дзеркал Аліси та багатьох інших.

На відміну від багатьох нагород Премія імені Андерсена аж ніяк не є комерційною, тобто за неї не дають жодної грошової винагороди, а призи напрочуд символічні, у своєрідному дитячому стилі. Так, головний переможець отримує (майже як шкільний випускник) медаль. Однак медаль не просту, бо ж вона не тільки золота, чим може похвалитися той же колишній учень, а ще й оздоблена викарбуваним профілем великого казкаря. Друга нагорода передбачає пишномовний титул – «Особливо відзначений Міжнародним журі Андерсена». Третя – внесення лауреата до «Почесного списку Андерсена» з врученням відповідного диплому. Словом, стати лауреатом головної премії чи бодай бути внесеним до видатного списку напрочуд престижно. Це відразу ж офіційно закріплює професійний статус митця-переможця й ледь чи не прирівнює його до пафосних

нобелівських лауреатів, адже дуже часто нагороду Андерсена так і називають – Мала Нобелівська премія чи Дитячий Нобель. І хто його знає, що важче: писати для рафінованих дорослих читачів чи для ще не заангажованих дітлахів?

Українські автори теж мають чим похвалитися, адже серед численних лауреатів, нагороджених Почесними дипломами і внесених до Почесного списку Андерсена, є й наші співвітчизники. Першим вітчизняним переможцем став у 1974 р. Богдан Чалий за фантастичні пригоди свого чарівного Барвінка з поеми-казки «Барвінок і Весна». Самого автора на церемонію нагородження до Бразилії пильна радянська влада так і не пустила. Замість нього премію отримувала інша, теж нам відома, номінантка – Агнія Барто.

Другим же українцем, який потрапив до заповітного списку 1979 року, пощастило стати Всеволоду Нестайку за його вікопомний пригодницький роман «Тореадори з Васюківки». Хоча нині деякі літературознавці вважають цей факт недостовірним, натякаючи на відсутність прізвища В.Нестайка в архівах каталогів IBBY.

Українська секція Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги існує з 1997 року. Її засновники – колектив Централізованої системи бібліотек для дітей м. Дніпропетровська, громадська асоціація дитячого читання «Паросток» і Дніпропетровська бібліотечна асоціація. Відтоді й до осені 2013 року український центр співпраці містився в Центральній дитячій бібліотеці Дніпропетровська, посаду президента обіймала Тетяна Щукіна. У жовтні 2013-го секція змінила президента і переїхала до Національної бібліотеки України для дітей.

Які українські книжки подавати на міжнародні конкурси, яких авторів, художників і перекладачів просувати передовсім, вирішуватиме координаційна рада української секції на чолі з президентом UA-IBBY, генеральною директоркою НБУ для дітей Аллою Гордієнко. До координаційної ради можуть входити автори, ілюстратори, видавці й редактори, перекладачі, журналісти і критики, вчителі, університетські викладачі та студенти, бібліотекарі й книготорговці, соціальні працівники та батьки. За словами Алли Гордієнко, до роботи в IBBY передусім залучатимуть усі дитячі бібліотеки України, також планують залучити юних читачів, безпосередніх адресатів книжок для дітей та юнацтва. До їхнього вибору керівництво Української секції обіцяє ставитися дуже відповідально.

Як усяка громадська організація, Українська секція Міжнародної ради з дитячої та

юнацької книги не має державної підтримки. Кошти на діяльність організації й обов'язкові членські внески в бюджет IBVY керівництво секції планує шукати у спонсорів, небайдужих до проблем дитячого читання.

За час існування Української секції IBVY до Почесних списків Андерсена увійшло шестеро дніпропетровських українських письменників та художників, один художник із Києва та художниця з Харкова. Серед відзначених авторів можна знайти імена Євгена Білоусова (2002), Олександра Ратнера (2006), Олександри Кравченко (Лігун) (2008) та Юрія Лігуна (2010). До Почесного списку ілюстраторів потрапили четверо українців – Наталія Музиченко (2000), Лана Королевська (2004) і Володимир Штанко (2012), Марина Пузиренко (2014). Харківська художниця Марина Пузиренко потрапила до Почесного списку ілюстраторів із українським виданням книжки "Лускунчик" Ернеста Теодора Амадея Гофмана, яке вийшло друком у 2010 році. За ілюстрації до "Лускунчика" художниця одержала також державну премію ім. Лесі Українки у номінації "Художнє оформлення книг для дітей та юнацтва".

На жаль, попри те, що в Україні багато майстерних перекладачів, до списку Міжнародної ради поки що не ввійшов жоден.

У росіян же з премією доволі особливі взаємини. Власне Раду з дитячої книги Росії (Національну секцію) було організовано ще 1968 року. Й ледь чи не відтоді її незмінним головою залишається славнозвісний Сергій Михалков: літературний батько дяді Стьопи, а за сумісництвом двічі герой соціалістичної праці, лауреат Ленінської премії, автор славнозвісного гімну СРСР. Користуючись тим, що безпосередньо національні комітети мають висувати претендентів від своїх країн на почесне звання, скромний автор уже встиг сам себе номінувати ледь чи не вісім, а може й більше, разів (і таки втрапив до списків почесних обранців, з чим його щиро вітаємо).

Втім, подібна наполегливість і затятість відверто обурювала й продовжує обурювати творчу спільноту Росії, що й змусило представників російського Пен-центру надіслати 2002 року листа на адресу Андерсенівського комітету з проханням висунути на їхню пряму вимогу кандидатуру далеко не пересічного дитячого автора Едуарда Успенського, якого повсякчас ігнорує й нібито не помічає шановний голова російського комітету. На жаль, незважаючи на доволі високий перекладний рівень творів Успенського (тексти перекладено на 25 мов), обізнаність світової дитячої, й не лише дитячої, спільноти з його Чебурашкою та крокодилем Геною (у Швеції свого часу друкувався журнал «Гена і друттен», а Астрід Ліндгрєн особисто фотографувалася з улюбленими героями-іграшками), суворо загартований радянськими реаліями пан Михалков ніяк не може погодитися на цю для нього, вочевидь, політично недоречну кандидатуру вічного опозиціонера.

Серед авторів і художників країн СНД Почесними номінантами ставали близько 20 осіб, серед яких, крім самого С. Михалкова й уже згадуваної А. Барто, – А. Алексін, С. Алексєєв, Ч. Айтматов, Н. Думбадзе, І. Токмакова, Г. Павлишин, Л. Токмаков тощо.

Втім, боротьба партій дяді Стьопи й Чебурашки досі триває, а час спливає. Премію ж Андерсена вручають лише живим авторам...

Список українських книг, відзначених Міжнародною радою дитячої та юнацької літератури (IBBY)

Почесний диплом Андерсена:

Богдан Чалий Барвінок і Весна (1974)

Євген Білоусов Оповідання про маленьку Копійку та велику Гривню(2002)

Александр Ратнер Все наоборот: Веселая поэзия(2006)

Художники:

Наталія Музиченко, ілюстрації до книги "Казка про красуню і злу бабу"(2000)

Лана Королевська (2004), ілюстрації до книги Тетяни Клебаньської «Пиратские истории»

Почесний список Андерсена:

Всеволод Нестайко Тореадори з Васюківки (1979)

Олександра Кравченко Амазонки Дніпра (2008)

Юрій Лігун Тузіки не здаються (2010)

Художники:

Володимир Штанко , ілюстрації до книги М. Гоголя «Вечера на хуторі близ Диканьки» (2012)

Марина Пузиренко, ілюстрації до книги Гофмана «Лускунчик» (2014)

Джерела:

Ганс Крістіан Андерсен [Електронний ресурс] // Вікіпедія : [веб-сайт]. – Електрон. дані. –

Режим доступу:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Ганс_Крістіан_Андерсен

. -

Назва з екрана.

Довгий список премії Андерсена [Електронний ресурс] // ЛітАкцент : [веб-сайт].

Електрон.дані. Режимдоступу

<http://litakcent.com/2012/02/13/dovhyj-spysok-premiji-andersena>

/.

- Назва з екрана.

Ксьондзик Наталія Золота медаль від Андерсена [Електронний ресурс] / Н.Ксьондзик // ЛітАкцент : [веб-сайт]

]

. – Електрон. дані. – Режим доступу:

<http://litakcent.com/2008/02/19/natalija-ksondzyk-zolota-medal-vid-andersena/>

. – Назва з екрана.

Почесний список Андерсена [Електронний ресурс] // BARABOOKA : [веб-сайт]. – Електрон.

дані. – Режим доступу:

<http://www.barabooka.com.ua/pochesnij-sписок-andersena/>

. -

Назва з екрана.

Українка потрапила до світового списку ілюстраторів [Електронний ресурс] // ЕСПРЕСО : [веб-сайт]. –

Електрон. дані. – Режим доступу:

http://espresso.tv/news/2014/04/04/ukrayinka_potrapyla_do_pochesnoho_svitovoho_spysku_ilyustratoriv

. - Назва з екрана.

Українська секція IBBY [Електронний ресурс] // BARABOOKA : [веб-сайт]. – Електрон. дані. – Режим доступу: <http://www.barabooka.com.ua/ukrayins-ka-sektsiya-ibby/> . - Назва з екрана.

Чарівники з дитинства (художники-ілюстратори дитячих книг) [Електронний ресурс] // Днепропетровская городская система библиотек для детей :

[веб-сайт

]

. – Електрон. дані. – Режим доступу:

<http://www.childlib.dp.ua/index.php/ru/resursi/2014-02-19-12-27-57/1052-charivnyky-z-dytynstva>

. -

Назва з екрана.

Як українські дитячі книжки собі шлях у світ торують [Електронний ресурс] // DW [веб-сайт]. –

Електрон. дані. – Режим доступу:

<http://www.dw.com/uk/Я-к-українські-дитячі-книжки-собі-шлях-у-світ-торують/a-15055150>

. -

Назва з екрана.

Підготувала: Наталія Онофрійчук

Відповідальна за випуск: Лариса Лісова